

Миграционната тематика в наративите на Мануел да Силва Рамош

Яна Андреева

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Yana Andreeva. THE THEME OF MIGRATION IN THE SHORT NARRATIVES OF MANUEL DA SILVA RAMOS

Abstract. This article examines the issue of migration as a marked thematic accent in the short narratives included in the collection *Midnight Sun, followed by Tales of Youth (O Sol da Meia-Noite seguido de Contos para a Juventude)* by the Portuguese writer Manuel da Silva Ramos. The textual analysis highlights the systematic effort of discursive reproduction of hybrid identities functioning within a pluralistic cultural space from a migration perspective.

Keywords: migration, identity, multiculturalism, autofiction, narrative.

Яна Андреева. МИГРАЦИОННАТА ТЕМАТИКА В НАРАТИВИТЕ НА МАНУЕЛ ДА СИЛВА РАМОШ

Резюме. Статията разглежда миграционната проблематика като първостепенен тематичен акцент в наративите от сборника Среднощно слънце, следвано от Разкази за младежта (*O Sol da Meia-Noite, seguido de Contos para a Juventude*) на португалския писател Мануел да Силва Рамош. Анализът откроява в текстовете системното усилие за дискурсивно възпроизвеждане на хибридни идентичности, които функционират в едно плуралистично културно пространство, от перспективата на миграцията.

Ключови думи: миграция, идентичност, многокултурност, автофикция, наратив.

Мануел да Силва Рамош¹ се нарежда сред писателите с неоспорим принос за оригиналното и динамично развитие на най-новата португалска проза. В творческите му търсения мемоаристичното и автобиографичното присъстват осезаемо, заложили в проблематизирането на живота на средната класа в провинциална Португалия в средата на ХХ в., на емиграцията и на писателската професия. Неизменен белег на художествения свят на Силва Рамош е яркият му хумор, който често достига граничните стойности на безпощадното саркастично портретиране на португалските социо-психологически стереотипи. Същевременно писането му е проникнато от мощната образност на еротичното, често преплетена с търсенето на едно фантастично-магическо измерение на индивидуалното и на колективното минало. Широко застъпена в творчеството му е и миграционната тематика, която се проявява в системното усилие за дискурсивно възпроизвеждане, от перспективата на границата, на емиграцията и на изгнанието, на хибридни идентичности, функциониращи в едно плуралистично културно пространство.

В този текст ще се спра на наративите, които за първи път извеждат миграционната и трансграничната проблематика като първостепенни тематични акценти в художествената проза на Мануел да Силва Рамош. Сборникът *Среднощно слънце*, следвано от *Разкази за младежта (O Sol da Meia-Noite, seguido de Contos para a Juventude)*, издаден през 2007 г., съдържа в себе си три структурно разграничени части, чиято спояваща тема е преходът на мигриращия човек – материален, духовен, интелектуален, творчески, чувствен. Началната новела е озаглавена с предвидимото „Среднощно слънце“, преpraщашо към скандинавското лято и чийто анонс пред читателя е видим в общото заглавие на книгата. Следва поредица от единайсет разказа, които вместо с обявеното преднамерено поучително заглавие „Разкази за младежта“ (“Contos para a Juventude”) всъщност са озаглавени „Разкази на скитника с щастлива съдба“ (“Contos do Bem-Aventurado Errante”). Своеобразният концентриран финал е озадачавашо наречен „Послеслов с кокал“ (“Posfácio c/osso”). Посредством кратки автореференциални фрагменти в него се съчленява един мозаечен, привидно хаотичен, но всъщност дълбоко осмислен и кохерентен образ на автобиографичния субект.

„Среднощно слънце“ е алегоричен разказ за усилията на творческото съсловие да се задържи на повърхността на съвременния живот в условията на доминиращата материалистична идеология на консуматорството и хедонизма и в постоянното изкушение да мигрира към социално по-добре устроени пространства. Новелата безпощадно изважда на показ негативизиращия колективен образ на Португалия и в това отношение особено внимание заслужава фактът, че най-нелицеприятните аспекти на този колективен образ са прозряни през призмата на чужденеца и са потвърдени през тази на португалска емигрант, който отстранено наблюдава своите сънародници. Прави впечатление закономерната близост на критичните перспективи към порту-

галската действителност, възприети от чужденеца и от бродещия емигрант, който ту идва, ту си отива, преминавайки от територията на чуждата към тази на родната страна и обратно. Вече класическата за социологията студия на Георг Зимел „Чужденецът“ извежда като специфични характеристики на чужденеца подвижността, обективността и освободеността, които обуславят особените му нагласи едновременно на близкост и на дистанцираност от родствените, локални или професионални закрепвания на отделните елементи на местната група, на които той противостои със своето „особено образование от „далеко“ и „близко“, от безразличие и ангажираност“ (147). Подобни безразличие и ангажираност, функциониращи едновременно в съзнанието на възприемащия като противоречиви, но и взаимодопълващи се усещания по отношение на португалската действителност, откриваме при протагониста емигрант на Силва Рамош. Неговата постоянна мобилност между различни териториални пространства, напълно в съзвучие с наложения в съвременността глобализационен модел на ускоряващи се и умножаващи се движения на хората, ни дава основание емигрантът да бъде разглеждан като вече откъснат се и дори отказал се от местната колективна идентичност субект, почти чужденец. Оттам и припокриването на представата за Португалия в общия ракурс, който споделят една временно пребиваваща в страната норвежка и един временно завърнал се в нея португалски емигрант.

Наративът на „Среднощно слънце“ изгражда в режима на автофикцията² образа на завърналия се от емиграция Мануел, неспособен да се идентифицира с някога познатата, но вече променена и затова неразбираема за него португалска реалност, както и да създаде трайни емоционални връзки със заобикалящите го хора. Зад основната сюжетна линия на новелата, резюмираща се в сексуално бурната, но емоционално несигурна и безплодна връзка на протагониста с норвежката Лизабет, прозира неистовият, дори отчаян опит за разграничаване на португалския интелектуалец от една тесногръда и провинциална Португалия, неспособна да се справи със своите социални, икономически, културни и расово-етнически проблеми, както и с други негативни последствия на политиката на отваряне на португалските граници за имигранти от африканските португалоговорещи страни.

Затова и obsесивно картографираният в новелата Лисабон, в който живее или по-скоро убива дните си писателят бохем, е Лисабон на африканските имигранти, проституцията, престъпността, мизерията, агресията, безпътицата и развалата, уловени в поредица от натуралистични сцени, които последователно изграждат порочния образ на мигрантския град. И ако протагонистът се приспособява в известна степен към продажността на града и към неговата космополитна пренаситеност, то е единствено за да се самосъхрани чрез опита да се адаптира физически към хипертрофиралата социална реалност на града. Известно е обаче, както сочи и Зимел в „Големият град и духовният живот“, че самосъхранението на индивида „се осъществява с цената на обез-

ценяването на целия обективен свят, което в крайна сметка неизбежно води до усещането за също такава обезценяване на собствената личност“ (44).

Оттам и натрапващото се усещане за личната и колективната деградация, която трасира житейския преход на Мануел в собственото му съзнание. Професионално неудовлетворен, прекарващ нощите си в скитане по барове и улици, лутащ се в емоциите си на привързаност и на отхвърляне, в представите си той все по-настоятелно се разграничава от колективната идентичност на португалците, множествена и променлива, каквато е и самата култура, върху която се изгражда. Бидейки неизбежно многокултурен – и тук ще припомним метафората, с която Тодоров обозначава иманентния плурализъм на културите, а именно: „културите не са монолитни островчета, а кръстосани помежду си и напластени един върху друг наноси“ (88), – Мануел отразява в индивидуалната си идентичност резултата от нееднозначните и „напластени“ взаимодействия на три същностно формиращи го културни фактора. На първо място сред тях следва да се отбележи наложената му през детството първоначална провинциална културна идентичност. На второ място, определящо е желанието му да се противопостави в годините на младостта на детерминираността на тази културна наследственост, като напусне дома и забегне в чужбина. На трето място в тази темпорално-каузална верига се откроява дистанцираността спрямо колективната културна идентичност, която космополитното интелектуално съсловие, към което Мануел се причислява, само си налага. Като характерен представител на тази относително освободена група, Мануел с лекота преодолява пространствените граници и така неутрализира доскоро валидната опозиция „у дома – извън дома“, без обаче категорично да припознава чуждото пространство като свое, а по-скоро приемайки динамично променящото се изначално свое пространство за вече отчуждено.

Естетските и плътските наслади, които протагонистът обсебивно колекционира, са в този смисъл част от защитната му стратегия за преодоляване на чуждостта, а също така опит да превъзмogne съзнанието си за обезценяване на собствената личност и за атрофия на индивидуалните ценности. Когато хедонистично пресища тялото си с алкохол и фадо в лисабонските таверни или в похотта на горещите нощи, които споделя със скандинавката, или когато съзерцава магически проблясващите във водите на Тежу отразени образи на отсрещните Монтижо, Барейро и Сейшал, или когато се отдава на творческите си мечтания за автентична литература, Мануел всъщност се опитва да забрави посредствеността и безперспективността на португалския живот, както и собствената си осъзната незначителност. Самият живот на Мануел е донякъде цинична алегория на Португалия – пропадаща, безпътна и безпричинно празнична, разлюляна между носталгичния спомен за миналото, неуспешния опит да се овладее едно брутално надвиснало над ценностите настояще и съзнанието за едно все по-невъзможно бъдеще.

Финалният епизод на новелата увенчава метафорично разказа за несполуките на завърналия се емигрант с осъзнаването на собствената му обезцененост в контекста на една масово обезценена национална реалност. След раздялата с Лизабет, на която предстои да отпътува вечерта за Осло, Мануел замръква в таверна на „Ентрекампош“, надигайки чаша след чаша, след като през целия ден се е наливал с алкохол и се е шлял безутешно. Напуска таверната и се отправя към площад „Кампо пекено“, а по пътя размишлява, с характеризиращата го несигурност, за писането и за живота си:

Мислех си за литературата, която бях писал до днес... Досуш като онзи плат от кардирани вълнени отпадъци, който тъчаха навремето в Ковиля и за нищо не ставаше, защото много се мачкаше и се прокъсваше, щом малко го поносиш... Идеше ми да се прибера вкъщи и да започна да пиша с извадено в ръка сърце...

Хиляди малки мравуняци от идеи полазваха абсолютното ми спокойствие... Започвах постепенно да се превръщам в излъчващ светлина човек, набиколен от мухи. Замислих се за метрото, на което щях да се кача, за най-подробно очертаната му схема, с цялото ми Познание, за станция „Нова емоция“, която следваше след „Ареейро“, за годините на доброволното ми изгнание...

Значи трябваше да премина през това влажно изпитание, да се докосна до смокините на Варварството на смъртта, да се боря срещу този враждебен народ, за да събудя отново блестящата невестулка, която се таи във всеки начумерен творец... Погледнато от друга страна, току-що бях натупал здраво живота...

Изведнъж се препънах и хлътнах в една дупка на тротоара (една от многото дупки в тази страна без социално осигуряване, без пенсии и минимална работна заплата). Дотук с литературните метафори...

Бях пристигнал на площад „Кампо пекено“, който вреше и кипеше от събралото се човешко множество... (Ramos 93–94)

Отрезвяващото пропадане в уличната дупка е последвано от не по-малко отрезвяващата среща с едно чудовищно веселящо се множество, което празнува шампионската титла на футболния клуб „Спортинг“. Чужд сред своите, Мануел наблюдава с отвращение гротеската на всенародния мъжки празник и преминава с отчуждено безразличие през претъпкания площад, надушвайки „потта на предците, страха, подлостта, фрустрацията, завистта, сребролюбието, безчувствеността, отвращението, преследването, омразата, празнословието, слуховете...“ (Ramos 95). Едновременно с освобождаващото усещане, че се е измъкнал от тълпата, в момента, в който достига входа на метростанцията, протагонистът долавя „агонизиращия шум“ на прелитащ над главата му самолет, „самолетът на Бритиш Еруейс, който отвеждаше Ли-

забет в Осло“ (Ramos 96). Краткото му колебание между противостоящите си усещания за освободеност и за агония, между погледа към небето и погледа към подземния пасаж, затвърждава непреодолимата парадоксалност на ситуацията на завърналия се емигрант, търсещ близост в далекостта и намиращ чуждост в близкото.

Единайсетте разказа от втората част на книгата отново подемат проблематиката на отчуждеността и близостта, като я успоредяват с тази на идентичността на чужденеца и мигранта, живеещ в онази своеобразна културна „междина“, която в анализа си на миграционната култура Хоми Баба окачествява като „объркващо подобна и различна“ (174) или като „безприютно време и пространство“ (175). Обединени под общото заглавие „Разкази на скитника с щастлива съдба“, разказите представят единайсет епизода от живота на един неназоваващ себе си разказвач, който във вече познатия ни режим на автофикцията е пак писател емигрант и пътешественик. Изграждайки се като любовно-фантастични сюжети, тези епизоди протичат в различни градове и страни и под знака на очевидно обединяващи ги дискурсивно-стилистични и тематични белези. Сред тях изпъква присъствието на едни и същи автобиографими, които препращат към живота в емиграция или след завръщането на емигранта в родината. Заслужава да се отбележи също настойчивото съблимиране на еротичното, което често се доближава до своите гранични стойности в репрезентацията на сексуалното. Прави впечатление и детайлната топография на наративите, които реферират с най-подробна описателност многобройните реално обитавани или за кратко посещавани пространства: Париж, Тулуза, Лисабон, Мозамбик, Прага, Канарските острови, Милано, Абиджан, Генуа. Не на последно място по значимост се нарежда и обединяващият дискурсивен похват на първоличния разказ, воден от мъжката перспектива на повтарящия се протагонист. Единственото изключение от последното правило е разказът „Късна анаморфоза“ („Anamorfose tardia“), чието повествование се води от парижанката Мартин, която си припомня миговете на върховна наслада в краткотрайната си връзка с португалеца Мануел, като по този начин насладва своя женски ракурс към познатата от предходните разкази мъжка гледна точка, провокирайки с това оптичния ефект на сливането, към което впрочем препраща на лексематично ниво и самото заглавие на разказа. Така „Късна анаморфоза“ просто препотвърждава доминиращата в целия сборник мъжка перспектива, която привилегирова употребата на сексуалността като опит за неутрализиране на екзистенциалните лутания и несполуки чрез акумулирането на все повече сетивен опит и все по-голямо сексуално освобождаване.

Характерният за творбите на Силва Рамош проблематизиращ ракурс към Португалия и португалското, вече наложен от уводната новела „Среднощно слънце“, си остава непроменен в разказите от втората част на книгата. Тук отново си проправят път неодобрението и язвителната критика на нацио-

налната действителност. Особен израз на подобна критика е ироничният, а на места и откровено сатирично-пародиен подход към онзи културен стереотип за португалеца, който от времето на ренесансовата епопея на Камойш го отъждествява с безстрашния и любвеобилен мъж, покоряващ със смелостта си морета и океани, а също и божествените нимфи, които не устояват на изключителната му мъжественост³. Въпреки че основният сюжетен компонент в повечето разкази са любовните връзки и силните еротично-сексуални изживявания на протагониста с различни жени – с чернокожите и мулатките от Инямбане и Мапуто, с украинките от „Авенида да либердаде“, с Дениза и с Яна Жилинкова в Прага, с лудата Флора в Тулуза, с норвежката Бетрис, с която след кратко познанство в Лисабон отпътува за Канарските острови, с датчанката Ингрид, с Клаудия от Лигурия, – мъжествеността му е подложена на изпитание и дори се превръща в предмет на колебание в онези разкази, в които се третира сексуалната всеядност или пасивност на персонажите на фона на консервативно-традиционалистките нагласи на местното общество, в което героите и героините са привидно интегрирани и затова нямат смелостта да афишират своята различност.

И все пак „изнесеността“ от родината и наложената от емиграцията дистанция предполагат съсредоточаването в по-голяма степен върху аспектите на чуждестранната психо-социална и културна реалност, в тясна преплетеност с идентичностната проблематика, която се разгръща кризисно на фона на глобализираното и същевременно силно фрагментирано градско пространство, което персонажите обитават. В този смисъл разказите на Силва Рамош илюстрират убедително онзи трансформационен заряд на напрежението между глобалното и локалното, който лежи в основата на променливостта на постмодерната културна идентичност, сред чиито определящи белези изследователи като Стюарт Хал посочват фрагментирането на културните кодове, стиловата множественост, акцента върху ефимерното, флукуиращото, нетрайното, върху различието и културния плурализъм (Hall 73). Именно пределно множествената наситеност и преходността на възприятията са изведени на преден план в любовно-еротичните наративи на „Разкази на скитника с щастлива съдба“, сякаш за да се подчертаят преходността на чувствата като ценност и преситеността на живота изобщо, все по-оскъден откъм индивидуални ценности в контекста на глобалното.

Краткият фрагментарно конструиран послеслов на книгата затвърждава експлицитно вече разгърнатите в новелата и в разказите тези за разпокъсаността на съзнанието на мигриращия човек, за обречеността му на културна несигурност, за неговия преход между култури, за португалската действителност като патология на действията и чувствата, мотивираща у мигранта избора на изгнаничеството. Преминал в предходните наративи през хибридно автобиографични и автофикционални възплъщения на разказвач, протагонист или персонаж адресат на нечия изповед, автобиографичният субект се пред-

ставя в послеслова като референциално уплътнен образ на автопортретиращия се писател, живял на младини в чужбина и завърнал се от емиграция в родината вече в зрелите си години. Ето как послесловът трасира житейския и творческия преход на писателя мигрант:

Живях почти трийсет години далече от страната си. Извадих голям късмет. Ако бях останал тук, днес щях да съм мъртъв. Или пък оплешивял, шкембелия и с цяла сюррия деца. Или пък с алуминиев крак на мястото на истинския...⁴

Днес Франция ми липсва. Липсват ми жените ѝ, вината ѝ, липсват ми нейните поети самоубийци, екстравагантните ѝ писатели. ...

Французите ме научиха на едно нещо, а то е, че животът трябва да се живее до пресищане. И че трябва да вярваш в това, което вършиш.

Литературата не е припознаване. Тя е идващо отвътре призвание.

В моя случай, животът и писането в друга страна затвърдиха писателя, който вече се беше проявил. Те бяха неоспоримо продължение на вградената в костите ми същност.

Някой ден ще опиша онова време, в което властваше свободата... Ще опиша спомените, насъбрали се вътре в мен като бележици се люспи. Моята литература... е срастнала се с костите ми плът. (Ramos 164)

Така болезнената изповедна оголеност на авторовия образ, която фрагментите на послеслова изваждат на показ, допълва провокативността на първоначално неясното заглавие „Послеслов с кокал“, а то, както става видно от цитирания пасаж, намира своите основания в признанието за органичното срастване на твореца с мигранта и на живота с литературата.

В заключение ще отбележа, че миграционната тематика има своето закономерно продължение в последващото творчество на Силва Рамош. Разказът за пресичането на граници и преминаването през различни културни пространства, започнат в *Среднощно слънце...*, продължава в романа *Три живота в огледалото (Três vidas ao espelho)* от 2010 г., който не само разработва още по-мощно темите за границата, емиграцията и изгнанието, за културната и идентичностната хибридность на мигриращия човек, но и изобразява колективния портрет на пръснатата по света португалска диаспора. И може би защото, както твърди Едуард Саид, „изгнаникът знае, че в едно светско и преходно съществуване родините са винаги временни“ (Saïd 59), в по-късния роман вече се долавя едно своеобразно умиротворяване на емигранта. То се изразява в приемането на съдбата му, но и в опрощаването на родината мащеха. Макар и извор на разочарование за изгнаника, който не успява да я припознае в чувствата си, дори когато се завръща в нея, променената родина

все пак не престава да привлича мигранта – след години скиталчество между пространства той все по-силно жадува да се приюти в местата на паметта си.

Бележки

¹ Роден е през 1947 г. в Рефужио, село в околностите на Ковиля, в живописното подножие на планинския масив Сера да Ищрела. Записва се да следва право в Лисабонския университет през 1966 г., но през 1970 г. напуска Португалия по политически причини и се установява във Франция. Завръща се окончателно в родината си през 1997 г. и продължава да твори усилено. Публикува първия си роман, *Трите гърди на Новелия* (*Os três seios de Novélia*, 1968), едва на 20-годишна възраст и до момента има издадени 19 фикционални книги, предимно романи. Носител е на няколко литературни награди.

² Въведена от Серж Дубровски през 1977 г. като жанрово определение на романа му *Fils*, автофикцията е „хомодиегезисен фикционален наратив“ (Genette 767), „нито автобиография, нито роман“ (Doubrovsky 70), а по-скоро „вграждане във фикцията на личния живот на индивида“ (Regnier 65). Още по въпросите на автофикцията вж. *Mogão, Darrieusecq, Montremy*.

³ Изворът на тази наложила се през вековете стереотипна трактовка на колективната идентичност на португалския мъж се намира в ренесансовата поема „Лузиадите“ на Луиш Ваш де Камойш, по-конкретно в епизода за въображаемия Остров на любовта, където морската богиня Тетида и нейните нимфи посрещат португалските мореплаватели, начело с Вашко да Гама, за да ги възнаградят с върховни телесни наслади за героичното им усилие и да разкрият славното бъдеще на империята (вж. „Песен девета“, строфа 18 – „Песен десета“, строфа 143, в Камойш: 391–475). Интертекстуалният диалог между художествената проза на Силва Рамош и класическата епопея на Камойш датира от пародийния му роман *Лузиадите* (*Os Lusíadas*, 1977), написан в съавторство с Жоао Карлош Алфасиня да Силва и с явното намерение за радикално оспорване на литературния канон чрез преднамерената му трансгресия. Този проблематизиращ стереотипите диалог очевидно продължава и в по-късните текстове на Силва Рамош.

⁴ Препратка към инвалидизацията на много мъже от неговото поколение, които в средата на ХХ в. са били задължително мобилизирани и изпращани по фронтите на колониалната война в Африка.

Библиография

- Баба, Хоми. „Култура в „междините“. Прев. Зорница Христова. Критика и хуманизъм. Кн. 16, 2. София: ИК „Критика и хуманизъм“, 2003. 173–180.
- Зимел, Георг. „Големият град и духовният живот“. Фрагментарният характер на живота. Есета. Съст. и прев. Теодора Карамелска. София: ИК „Критика и хуманизъм“, 2014. 36–57.

- Зимел, Георг. „Чужденецът“. Фрагментарният характер на живота. Есета. Съст. и прев. Теодора Карамелска. София: ИК „Критика и хуманизъм“, 2014. 144–152.
- Тодоров, Цветан. „Колективните идентичности“. Страхът от варварите. Отвъд сблъсъка на цивилизациите. Прев. Владимир Атанасов, предг. Стоян Атанасов. София: Изток–Запад, 2009. 85–132.
- Camões, Luís de. Os Lusíadas. Pref. Álvaro Júlio da Costa Pimpão; apres. Aníbal Pinto de Castro. Lisboa: Ministério dos Negócios Estrangeiros. Instituto Camões, 2000.
- Darrieussecq, Marie. “L’autofiction, un genre pas sérieux”. Poétique. n° 107, 1996: 369–380.
- Doubrovsky, Serge. Autobiographiques: de Corneille à Sartre. Paris: P.U.F., 1988.
- Genette, Gérard. “Fictional Narrative, Factual Narrative”. Poetics Today. 11:4 (Winter 1990): 755–774.
- Hall, Stuart. “Globalização”. A Identidade Cultural na Pós-Modernidade. Tradução Tomaz Tadeu da Silva, Guacira Lopes Louro. Rio de Janeiro: DP&A editora, 2006. 67–76.
- Montremy, Jean-Maurice de. “L’aventure de l’autofiction”. Magazine Littéraire. n° 409, 2002: 62–64.
- Morão, Paula, “O secreto e o real – Caminhos contemporâneos da autobiografia e dos escritos intimistas”. Românica. n° 3 – “Biografia e autobiografia”. Lisboa: Cosmos, 1994. 21–30.
- Ramos, Manuel da Silva. O Sol da Meia-Noite seguido de Contos para a Juventude. Lisboa: Dom Quixote, 2007.
- Regnier, Thomas. “De l’autobiographie à l’autofiction: une généalogie paradoxale”. Magazine littéraire. n° 409, mai 2002: 64–68.
- Said, Edward. “Reflexões sobre o exílio”. Reflexões sobre o exílio e outros ensaios. Tradução Pedro Maia Soares. São Paulo: Companhia das Letras, 2003. 46–60.

Доц. д-р Яна Андреева

Катедра „Испанистика и португалистика“

Факултет по класически и нови филологии

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Адрес: бул. Цар Освободител № 15, 1504 София, България

✉ yanaandreeva@abv.bg

Assoc. Prof. Yana Andreeva, PhD

Department of Spanish and Portuguese Studies

Faculty of Classical and Modern Philology

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

Address: 15 Tzar Osvoboditel Blvd., 1504 Sofia, Bulgaria

✉ yanaandreeva@abv.bg